

2. Перелік забороненого до використання програмного забезпечення та комунікаційного (мережевого) обладнання. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. URL: <https://cip.gov.ua/ua/statics/perelik-zaboronenogo-do-vikoristannya-programnogo-zabezpechennya-ta-komunikaciynogo-merezhevogo-obladnannya> (дата звернення 02.05.2026)

3. Про затвердження Порядку формування та ведення відкритого переліку забороненого до використання програмного забезпечення та комунікаційного (мережевого) обладнання. Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 22.10.2025 № 1335. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1335-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.05.2026)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-1-25>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОЇ АРХІТЕКТУРИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Чалабієва М. Р.

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник сектору
муніципального права та місцевого самоврядування
Науково-дослідний інститут державного будівництва
та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України
м. Харків, Україна*

Повоєнне відновлення України є одним із ключових завдань сучасного етапу державотворення. Його зміст не може зводитися лише до фізичної відбудови зруйнованої інфраструктури, житлового фонду, транспортних мереж, закладів освіти, охорони здоров'я чи соціального захисту. Не менш важливим є оновлення системи публічного управління, посилення інституційної спроможності держави та територіальних громад, забезпечення прозорого використання ресурсів, а також удосконалення правових механізмів реалізації та захисту прав людини.

Саме тому повоєнне відновлення України доцільно розглядати не як механічне повернення до довоєнного стану, а як можливість якісної трансформації держави на засадах верховенства права, доброго врядування, прозорості, підзвітності, децентралізації та європейської інтеграції. У цьому контексті особливого значення набуває цифровізація публічного управління, яка вже не може сприйматися лише як технічна модернізація адміністративних процедур.

Під правовою архітектурою повоєнного відновлення України можна розуміти систему взаємопов'язаних нормативно-правових, інституційних, організаційних, фінансових, управлінських і цифрових механізмів, спрямованих на відбудову держави на засадах верховенства права, поваги до прав і свобод людини, прозорості, підзвітності, сталого розвитку та європейської інтеграції.

Цифровізація публічного управління у межах такої архітектури виконує декілька важливих функцій. Насамперед вона сприяє підвищенню ефективності управлінських процесів. Електронні сервіси, державні реєстри, цифрові платформи, системи обміну даними та автоматизовані інструменти дають змогу органам публічної влади швидше обробляти інформацію, ухвалювати рішення, надавати послуги, здійснювати моніторинг і координувати діяльність різних суб'єктів.

Важливою функцією цифровізації є забезпечення прозорості та підзвітності процесів відновлення. Цифрові інструменти можуть використовуватися для фіксації пошкодженого і зруйнованого майна, ведення реєстрів збитків, моніторингу відбудовчих проєктів, контролю за розподілом фінансової допомоги, оприлюднення інформації про використання бюджетних коштів, а також залучення громадськості до визначення пріоритетів відновлення. В умовах значного обсягу міжнародної допомоги, донорських програм і приватних інвестицій саме прозорість процедур є одним із ключових чинників довіри громадян і міжнародних партнерів.

Окремого значення цифровізація набуває у сфері надання публічних послуг. Війна істотно посилила потребу громадян у доступних, швидких і зрозумілих адміністративних, соціальних, житлових, медичних, освітніх та інших послугах. Значна кількість людей втратила житло, роботу, документи або була змушена змінити місце проживання. У таких умовах електронні публічні послуги можуть стати важливим засобом підтримки людини, особливо тоді, коли фізичний доступ до органів влади є ускладненим або неможливим.

Водночас цифровізація не повинна розглядатися лише як управлінська зручність для держави. Її правова цінність полягає в тому, що вона може бути механізмом реалізації та захисту прав людини. Цифрові інструменти безпосередньо пов'язані з правом на звернення до органів влади, доступом до адміністративних і соціальних послуг, правом на соціальний захист, житло, охорону здоров'я, освіту, інформацію, участь в управлінні державними справами, а також із правом на приватність і захист персональних даних.

Разом із тим цифрові інструменти можуть створювати і нові ризики. Недостатньо врегульована цифровізація може призвести до порушення права на приватність, неправомірної обробки персональних даних, дискримінації окремих груп населення, виключення з доступу до послуг

осіб, які не мають цифрових навичок або технічних можливостей, а також до непрозорості автоматизованих управлінських рішень. Тому одним із центральних принципів цифровізації повоєнного відновлення має бути людиноцентричність.

Людиноцентричний підхід означає, що цифрові рішення повинні розроблятися не лише з позиції адміністративної ефективності, а насамперед з урахуванням потреб людини, її прав, можливостей, вразливостей і життєвих обставин. Цифрові послуги мають бути зрозумілими, доступними, безпечними, недискримінаційними та доповненими альтернативними способами отримання послуг для тих осіб, які не можуть або не бажають користуватися електронними інструментами.

Особливо актуальною є проблема цифрової інклюдії. Повоєнне відновлення має враховувати потреби внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, осіб похилого віку, дітей, малозабезпечених осіб, жителів сільських і віддалених територій, а також мешканців громад, які постраждали від бойових дій. Для цих категорій цифрові сервіси можуть бути як засобом розширення можливостей, так і додатковим бар'єром, якщо особа не має інтернету, смартфона, електронної ідентифікації, цифрових навичок або правової допомоги.

Національний підхід України до цифровізації вже створив певні передумови для використання цифрових інструментів у процесі відновлення. Йдеться про розвиток електронних публічних послуг, цифрових документів, електронної ідентифікації, державних реєстрів, порталів і мобільних застосунків для взаємодії громадян із державою. У період повоєнного відновлення важливо не лише зберегти ці досягнення, а й інтегрувати їх у стратегічну модель відбудови держави.

У практичному вимірі цифрові інструменти мають бути пов'язані з плануванням відновлення територій, обліком пошкодженого майна, наданням компенсацій, відновленням житла, забезпеченням соціальних послуг, підтримкою внутрішньо переміщених осіб, електронною участю громадян, контролем за реалізацією проєктів відбудови, управлінням гуманітарною та міжнародною допомогою.

Водночас у процесі надання електронних послуг, фіксації збитків, реєстрації статусів, адміністрування соціальних програм і компенсаційних механізмів держава обробляє значний обсяг персональної інформації. Частина таких даних може бути особливо чутливою, оскільки стосується місця проживання, стану здоров'я, майнового стану, соціального статусу, переміщення або отримання допомоги..

Не менш важливою є роль цифровізації у розвитку електронної демократії та участі громадян. Відновлення територій не повинно здійснюватися виключно адміністративно, без урахування позиції мешканців громад. Цифрові інструменти можуть забезпечити консультації, громадські обговорення, електронні петиції, опитування, подання

пропозицій щодо місцевого розвитку, а також контроль за реалізацією відбудовчих проєктів.

Отже, цифровізація публічного управління має розглядатися не як самоціль, а як інструмент досягнення ширших правових і суспільних цілей: забезпечення прав людини, відновлення довіри до публічної влади, підвищення ефективності управління, прозорого використання ресурсів, зміцнення територіальних громад і наближення України до європейських стандартів. Правова архітектура повоєнного відновлення України повинна включати цифровізацію як один із базових елементів, але водночас підпорядковувати її принципам верховенства права, інклюзивності, прозорості, підзвітності та людиноцентричності.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-1-26>

ПРАВОВА ПРИРОДА ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Шашурина Н. Г.

здобувачка другого року

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

кафедри морського та міжнародного права

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

Сучасний розвиток міжнародного права засвідчує поступове посилення уваги до довкілля як самостійного об'єкта правової охорони. Якщо раніше екологічні наслідки війни переважно розглядалися як супутня шкода бойових дій, то сьогодні вони дедалі частіше оцінюються як наслідок міжнародно-протиправної поведінки, здатної порушувати не лише екологічний баланс, а й фундаментальні права людини. Саме тому питання правової природи екологічних злочинів виходить за межі суто галузевого аналізу та набуває комплексного значення.

У сучасному міжнародному праві відсутнє єдине універсальне визначення поняття «екологічні злочини». Натомість існує сукупність міжнародно-правових норм, які забороняють заподіяння довкіл्लю серйозної шкоди або встановлюють міжнародну відповідальність за відповідні діяння. Одним із перших спеціалізованих міжнародних актів у цій сфері стала Конвенція про заборону воєнного або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1976 року, яка заборонила використання методів модифікації навколишнього